

Nr 28.

Ankom till riksdagens kansli den 3 maj 1946 kl. 12 m.

Bevillningsutskottets betänkande i anledning av väckta motioner om nedsättning av postportot för vissa bokförsändelser.

(1:a avd.)

I de inom riksdagen väckta, till bevillningsutskottet hänvisade likalydande motionerna I:153 av herr *Ivar Persson* m. fl. och II:116 av herr *Nilson* i Spånstad m. fl. har hemställts, »att riksdagen måtte besluta, att portosatserna för bokförsändelser med post måtte utgå med samma belopp som nu gälla för utgivarkorsband».

Beträffande motiveringen för detta yrkande får utskottet, i den mån redogörelse härför ej lämnas i det följande, hänvisa till motionen II:116.

Vid postbefordran av böcker torde de försändelseslag, som för närvarande lämpligen kunna komma till användning, vara trycksaker och paket.

Beträffande *trycksaker* gäller vid postbefordran inom riket en maximivikt av 1 kilogram för varje försändelse och en avgift av 5 öre för varje viktsats av 100 gram eller del därav. Högsta postavgiften för en vanlig trycksaksförsändelse är således 50 öre. På denna avgift kan erhållas 20 procents rabatt vid befordran såsom s. k. masskorsband, varvid förutsättningar äro, att minst 1 000 försändelser av sinsemellan lika vikt och format samtidigt inlämnas av en och samma avsändare.

För *postpaket* gäller en maximivikt av 50 kilogram. Befodringsavgifterna äro, om paketets vikt icke överstiger 1 kilogram 60 öre, om vikten överstiger 1 men icke 3 kilogram 90 öre, om vikten överstiger 3 men icke 5 kilogram 1 krona 20 öre samt om vikten överstiger 5 kilogram 1 krona 20 öre för de första 5 kilogrammen och därefter 60 öre för varje överskjutande kilogram eller del därav.

I fråga om *utgivarkorsband* meddelas bestämmelser i förordningen den 22 april 1932 (nr 75) angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter. I berörda förordning stadgas bland annat följande. Förordningens bestämmelser gälla endast periodiska skrifter, som tryckas och utgivas i Sverige (§ 1). För att vinna postbefordran på de villkor, som stadgas i förordningen, skall tidning vara efter anmälan av vederbörande utgivare införd i tidningsregister, som föres hos generalpoststyrelsen (§ 2 mom. 1). Vidare stadgas i § 3 vissa villkor för införande i tidningsregistret.

Tryckalster, som utkommer med minst fyra å särskilda tider utkommande nummer eller häften årligen och som efter abonnemang hålles allmänheten tillhanda, kan sålunda — med vissa angivna undantag — införas i tidningsregistret, såvida på anmälan om dess utgivande bevis enligt tryckfrihetsförordningen blivit meddelat av chefen för justitiedepartementet. Bland nyssnämnda undantag märkes, att i tidningsregistret ej må införas tryckalster, vars innehåll uteslutande eller till väsentligaste delen består av ett eller flera större arbeten eller av särskilda delar av sådana, avsedda att forisättas från det ena numret eller häftet till det andra (§ 3 mom. 1). I det följande stadgas, att postbefordran av tidning enligt förordningen sker antingen genom postabonnemang eller såsom utgivarkorsband (§ 5). Utgivarkorsband skall av tidnings utgivare avlämnas till postanstalt å utgivningsorten eller, när generalpoststyrelsen för särskilt fall därtill lämnat medgivande, till annan postanstalt. Finner i särskilt fall Konungen omständigheterna därtill föranleda, må även annan än vederbörande tidningsutgivare medgivas rätt att avsända utgivarkorsband (§ 11 mom. 2). — Beträffande postbefordringsavgiften för utgivarkorsband stadgas i § 11, att densamma beräknas på följande sätt: a) för utgivarkorsband i allmänhet 11 öre för varje vikt av ett halvt kilogram eller del av halvt kilogram, varvid utgivarkorsband, vars vikt understiger 25 gram, beräknas väga 25 gram; samt b) för utgivarkorsband, som sändas till vissa tidningars återförsäljare eller ombud (kommissionärskorsband): för varje vikt av ett kilogram eller del av ett kilogram 14 öre, om tidningen utkommer med minst sex nummer i veckan, samt 18 öre, om tidningen utkommer med mindre än sex men minst ett nummer i veckan. Avgiften beräknas efter sammanlagda vikten av de försändelser, som för befordran efter samma taxa på en gång avlämnas, och skall för varje gång utgivarkorsband avlämnas för postbehandling beräknas för minst två kilogram. Högsta medgivna vikt för en försändelse, som skall befordras såsom utgivarkorsband, utgör 25 kilogram. För den sammanlagda vikten av en utgivarkorsbandssändning omfattande flera försändelser finnes däremot icke någon begränsning uppåt.

Den i de nu förevarande motionerna berörda frågan har tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts övervägande. I skrivelse till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet den 28 oktober 1945 framförde presidiet för bokkonferensen den 26—den 28 oktober 1945 å Godtemplargården, Tollare, ett uttalande från konferensen, i vilket bl. a. uttrycktes önskemål om att portosatsen för böcker måtte sättas lika med portot för utgivarkorsband.

I ett över berörda framställning efter remiss avgivet yttrande avstyrkte *generalpoststyrelsen* bifall till framställningen samt anförde — efter att hava redogjort för gällande bestämmelser angående postbefordran av trycksaker, paket och utgivarkorsband samt därvid anmärkt, att för boksändningar om högst 1 kilograms vikt trycksaksavgiften vore gynnsammare än paketavgiften ävensom att utgivarkorsbandsavgiften för närvarande uteslutande till-

hörde tidningsrörelsen samt att de s. k. kommissionärskorsbanden icke torde kunna ifrågakomma för bokförsändelser — i huvudsak följande.

Med ledning av viktuppgifter beträffande ett 70-tal olika häftade och bundna böcker (samtliga skönlitterära) hade generalpoststyrelsen funnit, att den nuvarande medelvikten för häftade böcker torde utgöra omkring 730 gram och för bundna böcker omkring 910 gram. Vid befordran som trycksaker av enstaka bokexemplar skulle sålunda avgiften för en häftad bok inberäknat omslaget i medeltal utgöra 40 à 45 öre och för en bunden bok 50 öre. Vid befordran som paket skulle avgiftsbeloppet i båda fallen utgöra 60 öre med någon förskjutning uppåt i betraktande av att minimiavgiften vore 60 öre och att böcker i vikt över 1 kg komme att draga högre avgift. Vid befordran som utgivarkorsband åter skulle, om endast en enstaka bok avlämnades, avgiften för såväl ett häftat som ett bundet exemplar utgöra 44 öre med hänsyn till att avgiften alltid skall beräknas efter en vikt av minst 2 kilogram. Inginge däremot exemplaren i en större sändning, vare sig i form av flera böcker i en och samma försändelse eller i form av flera särskilda försändelser befordrade på en gång, sjönke avgiften för varje exemplar väsentligt och utgjorde då i allmänhet omkring 18 öre för ett häftat exemplar och 22 öre för ett bundet exemplar, i båda fallen med omslag. Nedanstående tabell utvisade hur det i framställningen avsedda lägre bokportot skulle utfalla i jämförelse med försändning som postpaket.

Sändningens vikt kg	Avgift vid befordran som	
	postpaket kr	utgivarkorsband kr
3.....	0·90	0·66
5.....	1·20	1·10
7.....	2·40	1·54
10.....	4·20	2·20
15.....	7·20	3·30
20.....	10·20	4·40
25.....	13·20	5·50
50.....	28·20	11·00

Generalpoststyrelsen anförde vidare, att av det sagda torde framgå, att vid postförsändning av enstaka böcker någon mera betydande portobesparing icke skulle uppstå genom utgivarkorsbandsportots tillämpning, medan däremot en synnerligen avsevärd avgiftsnedsättning skulle bli följden, om detta porto kunde tillämpas för större boksändningar. De ekonomiska följderna av ett bifall till framställningen vore svåra att i sin helhet överblicka, så till vida som det med möjligheten att använda utgivarkorsbandsportot i fråga om hur stora boksändningar som helst och med portots särskilda billighet vid större sändningar torde kunna förutses, att bokförlag och andra bokdistributörer i betydande omfattning skulle övergå till att anlita postverket för boktransporter i stället för andra statliga eller enskilda trafikföretag,

¹ 2 försändelser om vardera 25 kg.

som för närvarande erbjöde lägre frakter för större sändningar. En sådan utveckling komme säkerligen att ha ogynnsamma ekonomiska återverkningar för postverket.

Sådana ogynnsamma återverkningar komme emellertid att uppstå, även om man endast toge i betraktande portosänkningen i förhållande till den trafik, som redan skedde genom postverket. Det gällande trycksaksportot vore icke ekonomiskt fördelaktigt för verket, och detsamma kunde, åtminstone under nuvarande förhållanden, sägas även beträffande paketportot. Vad beträffade trycksaksportot hänvisades därutinnan till en av generalpoststyrelsen den 23 december 1941 avgiven promemoria, vilken refererats i propositionen nr 29 till 1942 års riksdag.

Ett lägre porto för boksändningar än trycksaksportot respektive paketportot syntes sålunda icke vara försvarbart ur driftsekonomisk synpunkt. Den ifrågasatta sänkningen av postavgifterna finge under sådana förhållanden enligt styrelsens mening närmast karaktär av en förtäckt statssubvention. Styrelsen vore av den bestämda uppfattningen, att om ett dylikt stöd ansåges erforderligt från statsmakternas sida, detta stöd borde lämnas i annan ordning än genom lägre postavgifter för boksändningar. Styrelsen hade tidigare uttalat samma uppfattning beträffande andra speciella slag av försändelser, och dessa synpunkter hade icke föranlett erinringar. I föreliggande fall vore dessutom en förhållandevis stor del av de boksändningar, som distribuerades genom postverket, icke av den art att den kunde anses förtjäna något särskilt stöd. Det funnes emellertid otvivelaktigt en betydande litteratur, som vore väl värd, att dess spridning underlättades. Även om man bortsåge från styrelsens förenämnda principiella inställning skulle dock enligt styrelsens förmenande den föreslagna portosänkningen praktiskt sett icke bli av någon väsentlig betydelse i förhållande till övriga kostnader, som belastade allmänhetens bokförvärv. En översyn exempelvis över pris-, provisions- och de allmänna omsättningsförhållandena på bokmarknaden torde kunna lämna anvisning på andra, mera givande möjligheter.

Att portot för befordran av tidningar som utgivarkorsband kunnat sättas så lågt berodde bl. a. på de restriktiva bestämmelserna om användningen av detta porto, särskilt den starka koncentringen av utgivarkorsbanden till vissa bestämda orter och vissa bestämda avsändare, vilken underlättade postbehandlingen. Icke minst berodde dock denna taxesättning på statsmakternas allmänna inställning till tidningsrörelsen. Denna hade i korthet berörts i förenämnda promemoria. I skrivelse den 11 juni 1943 över en av besparingsberedningens postkommitté utarbetad promemoria hade styrelsen något utförligare uttalat sig därom. Där hade bl. a. anförts, att tidningarna i sitt förhållande till postverket otvivelaktigt intoge en särställning, vilken delvis hade sin grund i den historiska utvecklingen men också vore direkt betingad av statsmakternas fortlöpande principiella inställning. Denna statsmakternas inställning till tidningsrörelsen syntes icke böra få utbreda sig till andra postala områden.

Jämväl *statskontoret* avgav efter remiss yttrande över ifrågavarande fram-

ställning och avstyrkte därvid under åberopande av de av generalpoststyrelsen anförda skälen bifall till framställningen.

Genom beslut den 31 december 1945 fann Kungl. Maj:t framställningen icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I de nu förevarande *motionerna* har anförts bl. a. följande. Den frivilliga bildningsverksamheten hade givit goda resultat, men den hade hämmats genom att böcker och annan studiemateriel varit alltför dyrbara. Det vore nödvändigt att undanröja de hinder, som stängde vägen för folkets möjligheter att skaffa sig bildande litteratur. Beträffande priserna på böcker torde det inte vara möjligt för det allmänna att göra några större insatser, ehuru detta skulle vara önskvärt. Däremot finnes det andra områden, där statsmakterna kunde ingripa, särskilt beträffande portosatserna för bokförsändelser. De nu gällande taxorna verkade prisfördyrande på böckerna, och denna fördyring bleve proportionellt större ju mindre boksändningen vore. Portosatserna för sådana försändelser borde därför sänkas. Om de sattes lika med portosatserna för utgivarkorsband, skulle detta förbilliga anskaffningen av böcker i icke oväsentlig grad. Detta skulle utgöra en värdefull hjälp för de bildningssökande, i synnerhet för dem som vore bosatta på landsbygden.

Efter därom i grundlagsenlig ordning framställd begäran har utskottet mottagit utlåtande över motionerna av *generalpoststyrelsen*, vilken avstyrkt bifall till det i motionerna framförda yrkandet. Styrelsen har därvid åberopat sitt ovan berörda yttrande rörande bokkonferensens framställning samt tillagt, att efter avlåtandet av detta yttrande, såvitt styrelsen kunnat finna, inga nya omständigheter tillkommit av beskaffenhet att inverka på sakfrågan. Utöver vad tidigare anförts ville styrelsen endast ytterligare understryka, att i den förenämnda förordningen angående villkoren för postbefordran av tidningar och andra periodiska skrifter, vilken utfärdats i överensstämmelse med riksdagens beslut, särskilda bestämmelser intagits i avsikt att hindra, att böcker och liknande publikationer skulle kunna intagas i postverkets tidningsregister och därigenom åtnjuta de lägre postavgifterna. En ändring i den restriktiva inställning från statsmakternas sida till tidningsportonas utnyttjande, som sålunda och även på andra sätt hittills kommit till uttryck, skulle icke blott såsom nämnts ha ogynnsamma och svåröverskådliga följder för postverkets ekonomi. Den torde sannolikt också medföra liknande verkningar för tidningsvärlden, som på ett annat sätt än nu skulle nödgas räkna med att distributionen av böcker och bokliknande publikationer skulle komma på samma plan som tidningsdistributionen. Ett spörsmål av sådan räckvidd syntes emellertid, om ett avgörande i positiv riktning överhuvud taget skulle ifrågakomma, icke böra lösas för sig.

I de förevarande motionerna har hemställts, att portosatserna för bokförsändelser med post måtte utgå med samma belopp som nu gälla för utgivar-

Utskottet.

korsband. Till stöd därför har anförts, att en sådan anordning skulle utgöra en värdefull hjälp för de bildningssökande, särskilt på landsbygden, enär gällande taxor verkade pridfördyrande på böckerna och denna fördyring bleve proportionellt större för mindre bokförsändelser.

Den i motionerna berörda frågan har tidigare varit föremål för Kungl. Maj:ts överbägande, i det att Kungl. Maj:t genom beslut den 31 december 1945 funnit en framställning i enahanda ämne icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. I ett över sistberörda framställning avgivet yttrande, vars huvudsakliga innehåll ovan återgivits, hade generalpoststyrelsen avstyrkt bifall till framställningen och därvid anförst bl. a. följande. Vid befördran av enstaka bokexemplar såsom trycksaker eller paket torde avgiften beträffande böcker av medelvikt i allmänhet uppgå till belopp varierande mellan 40 och 60 öre eller i närheten därav. Vid befördran av enstaka bokexemplar som utgivarkorsband skulle avgiften åter utgöra minst 44 öre. Vid postförsändning av enstaka böcker torde alltså i allmänhet någon mera betydande portobesparing icke uppstå genom tillämpning av utgivarkorsbandsportot. Däremot skulle — enär avgiften för utgivarkorsband beräknades efter sammanlagda vikten av de försändelser, som på en gång avlämnades — en synnerligen avsevärd avgiftsnedläggning bliva följden, om detta porto kunde tillämpas för större boksändningar. De ekonomiska följderna av ett bifall till framställningen vore svåra att överblicka, enär bokdistributörerna därvid i betydande omfattning torde övergå till att anlita postverket i stället för andra trafikföretag. Ogynnsamma återverkningar torde emellertid uppstå även om man endast toge i betraktande den trafik, som redan skedde genom postverket. Trycksaksportot vore icke ekonomiskt fördelaktigt för verket, och detsamma gällde åtminstone för närvarande även paketportot. Ett lägre porto för boksändningar syntes icke försvarbart ur driftsekonomisk synpunkt. En sänkning av postavgifterna för boksändningar finge närmast karaktär av en förtäckt statssubvention. Om ett stöd från statsmakternas sida ansåges erforderligt, borde detta lämnas i annan ordning. Den föreslagna portosänkningen torde vidare icke bliva av någon väsentlig betydelse i förhållande till övriga kostnader för allmänhetens bokförvärv. Det låga portot för befördran av tidningar som utgivarkorsband berodde icke minst på statsmakternas inställning till tidningsrörelsen. Denna inställning syntes icke böra få utbreda sig till andra postala områden.

I sitt över de förevarande motionerna avgivna utlåtande har generalpoststyrelsen avstyrkt bifall till desamma, därvid styrelsen åberopat förenämnda yttrande samt ytterligare framhållit, att särskilda bestämmelser utfärdats i avsikt att förhindra, att böcker och liknande publikationer skulle kunna befordras som utgivarkorsband. Vidare har anförts, att ett bifall till framställningen torde komma att medföra ogynnsamma ekonomiska verkningar icke blott för postverket utan även för tidningsvärlden. Ett spörsmål av sådan räckvidd syntes i varje fall icke böra lösas för sig.

För egen del vill utskottet framhålla, att ett förbilligande av kostnaderna för anskaffande av böcker även för utskottet framstår såsom önskvärt. Ut-

skottet anser det dock kunna ifrågasättas, huruvida ett genomförande av de i motionerna framförda önskemålen skulle vara av någon större betydelse för det angivna ändamålet. Beträffande personer, vilka inköpa böcker i bokhandeln, torde den föreslagna portosänkningen sakna betydelse utom i vad den kan tänkas inverka på bokpriset. Vid försändning av böcker genom postverket, särskilt till personer på landsbygden, torde förslaget däremot ha något större betydelse. Jämväl i dylika fall synes emellertid — såsom lär framgå av de genom generalpoststyrelsens försorg verkställda beräkningarna — den minskning i omkostnader, som skulle uppstå vid ett genomförande av förslaget, åtminstone beträffande enstaka bokförsändelser icke bliva av någon avsevärd storlek. Med hänsyn härtill ävensom till de av generalpoststyrelsen i övrigt anförda skälen, vilka utskottet finner beaktansvärda, anser utskottet anledning icke föreligga att tillstyrka bifall till motionerna.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att de likalydande motionerna I: 153 av herr Ivar Persson m. fl. och II: 116 av herr Nilson i Spånstad m. fl. om nedläggning av postportot för vissa bokförsändelser icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 3 maj 1946.

På bevillningsutskottets vägnar:

A. J. BÄRG.

Närvarande:

från första kammaren: herrar *Johan Bärge, Elon Andersson, Wahlmark, friherre De Geer, Ekman, Frans Ericson, Wehtje, Björnsson, Rosander och Carl Eric Ericsson*, samt

från andra kammaren: herrar *Lövgren, Hagberg* i Malmö, *Björklund, Hammarlund, Sandberg, Orgård, Jonsson* i Skedsbygd, *Sundström* i Skövde och *Olson* i Göteborg.
